Dokumentansvariga: **[Namn], Mark och exploatering (MEX)** **[Namn], Gator och parker (GoP)**	**Dokumentdatum:** **2024-06-11**
Godkänd av: **Berörda verksamhetschefer på MEX, GoP, Fastighet, Fritid, MoH**	**Reviderad:** **2025-10-30**

Riktlinje för att minska spridning av invasiva arter på kommunal mark

Bakgrund

Umeå kommuns lokala Miljömål (antagen 2020) ska beaktas och vara vägledande för kommunens verksamheter och bolag, och för alla som verkar i Umeå. Miljömålen ska också vara vägledande vid beslut inför kommunens medfinansiering i olika projekt. Kommunens bolag och förvaltningar ska vid sin verksamhetsplanering verka för att målen nås. Miljömålen är indelade i fem fokusområden: Klimat, Biologisk mångfald, Vatten, God Bebyggd miljö, Giftfri miljö. Åtgärdsprogrammet för Miljömålen (antagen 2022) ska leda till att man når miljömålen. Åtgärdsprogrammet beskriver för Umeå kommuns verksamheter och bolag vilka åtgärder som ska genomföras och vem som är ansvarig, där kommunen har rådighet. Denna riktlinje utgör en del i det åtgärdsprogram för minskning av spridning av invasiva arter som utpekas i åtgärdsprogram för Umeå kommuns miljömål 2022–2025.

Ansvaret för att förhindra spridning av invasiva arter är lagmässigt delat mellan flera olika aktörer i Sverige. Kommunernas ansvar är att avlägsna och förhindra spridning av förbjudna arter på den egna marken. Sammantaget så berörs flera av kommunens förvaltningar och avdelningar av ansvaret vilket ställer krav på samordning för en effektiv hantering på kommunal mark. Samordningen innefattar även information till privata markägare och ideella krafter för att minska risken för återetablering av invasiva arter på kommunal mark ifrån intilliggande mark.

Definitionen av invasiva arter för denna riktlinje följer den som specificeras i åtgärdsprogram för Umeå lokala miljömål: Invasiva och främmande arter är växter och djur som genom import av råvaror eller på grund av klimatförändringar eller inplantering etablerar sig och i vissa fall tar över ett ekosystem, så att inhemska växter och djur konkurreras ut.

Omfattning

Huvudansvarig för att ta fram åtgärdsprogrammet för att minska spridningen av invasiva arter genomförs ligger hos tekniska nämnden och kommunstyrelsen, och genomförandet av åtgärden ska ske i samverkan med övriga ansvariga. Vakin och Umeå Energi är tillfrågade att delta men har avböjt.

Åtgärdsprogrammet som behövs för åtgärdens genomförande är att hitta ett gemensamt och bra arbetssätt. Arbetssättet som förankrats med verksamheternas chefer är att ta fram en verksamhetsöverskridande **riktlinje** som vägleder och ger konkret stöd för hur verksamheterna ska utföra uppdraget på ett samordnat och effektivt sätt.

Avgränsning
Riktlinjen gäller endast för mark som kommunen äger. Den gäller således inte för mark som ägs av de kommunala bolagen eller privata fastighetsägare.

Syfte
Riktlinjen ska möjliggöra ett strategiskt åtgärdsinriktat arbete för effektiv bekämpning av invasiva arter för Umeå kommuns markinnehav, visa hur en tydlig uppföljning av arbetet ska genomföras samt visa på hur ansvarsfördelningen för det arbetet ser ut inom den kommunala verksamheten.

Mål
- minska förekomsten av invasiva arter på kommunal mark
- förhindra spridning av invasiva arter på kommunal mark
- öka kunskapen om invasiva arter internt inom kommunens verksamheter
- öka kunskapen om invasiva arter bland kommunens medborgare
- samordna och effektivisera det kommuninterna arbetet med invasiva arter utifrån en tydlig ansvarsfördelning mellan de kommunala verksamheterna
- samordna kommunintern kartläggning och rapportering av invasiva arter
- samordna uppföljning av bekämpningsarbetet på kommunal mark

Organisation
Umeå kommun ska förhindra spridning av alla lagstadgade invasiva arter som förekommer på kommunal mark. På förekomstlokaler för invasiva arter ska därför kommunen bedriva praktisk bekämpning och där det är nödvändigt att begränsa aktiviteter som riskerar att bidra till spridning. Samverkan mellan berörda förvaltningar ska ske så att bra och effektiva arbetssätt kan säkras samt för att hitta ett systematiskt sätt för att effektivisera de åtgärder som behövs på kommunal mark. Samverkan med fastighetsägare med intilliggande mark ingår för att förhindra att arterna sprids tillbaka till kommunal mark. Vidare kan också informationsspridning på kommunens hemsida vara en del av måluppfyllelsen i samband med bekämpning. Intern utbildning är också en naturlig del av arbetet med att förhindra spridning via bekämpningsinsatser.

Riktlinjen sparas i Dokument- och kvalitetsstyrningssystemet/DOK och kopplas till alla berörda verksamheter. Riktlinjen revideras i samband med årligt samordningsmöte. Var

Årshjul

Uppgift	**Tidpunkt**	**Ansvar**
Förekomstdata över invasiva arter inhämtas i början av året från Artportalen, och läggs in i kommunens kartapplikation Kartografi.	Januari	GoP
Samordningsmöte ska hållas för kommande säsongs bekämpnings-arbete (för agenda se bilaga 1).	1: a veckan februari	MoH
Kontakt ska tas med fastighetsägare i anslutning till möjliga bekämpningsytor.	Mars	GoP, MEX, MoH, Fritid, Fastighet

Praktiska bekämpningsåtgärder sker.	Maj-September	GoP, MEX, MoH, Fritid, Fastighet
Erfarenhetsmöte utifrån säsongens arbete	Under oktober	MoH
Inrapportering i kartografi av genomförda bekämpningar sker på hösten. Uppgifter om ansvarig verksamhet, metodval, bekämpad areal, status och tidsåtgång anges för varje lokal.	Senast 31:e oktober	GoP, MEX, MoH, Fritid, Fastighet
Sammanställd skriftlig rapport över årets bekämpningar utifrån den inrapportering som gjorts i kartografi skickas till MoH. Tillhörande kostnader för åtgärderna ska ingå. Rapport görs i en gemensamt framtagen mall.	30 a november	GoP, MEX, MoH, Fritid, Fastighet
Besvara Länsstyrelsens begäran om uppgifter rörande kommunens arbete med invasiva arter. Utifrån kartografi (Excel) samt inskickade rapporter.	På begäran	MoH

Praktisk bekämpning av invasiva arter

Prioriteringsordning av bekämpningsinsatser

Vid bekämpningsinsatser ska lagstadgade invasiva arter alltid prioriteras före icke lagstadgade arter. Umeå kommun ska bekämpa rapporterade förekomster av invasiva arter enligt prioriteringsordningen som anges nedan. Föreläggande från Länsstyrelsen kommer alltid prioriteras i första hand, oavsett belägenhet. Man ska alltid ha i åtanke att det är långsiktigt ekonomiskt och resurseffektivast att bekämpa så tidigt som möjligt för att förhindra att ett bestånd växer sig stort.

1. Bestånd där bekämpning har påbörjats
2. Bestånd i direkt närhet till naturreservat och biotopskyddsområden
3. Förekomst av invasiva främmande arter som är nya för kommunen
4. Bestånd där risk för stor spridning föreligger (materialdepåer, vattendrag m.fl.)
5. Övrig skyddad natur
6. Bestånd som hotar spridas in i svårbekämpade områden, exempelvis skogslandskap, våtmarker
7. Mindre bestånd på nya lokaler (för att förebygga att arten tar över och blir ett område som tar mycket resurser på lång sikt)

Bestånd i kartografi ska anges med relevanta ovanstående kategorier.

Val av bekämpningsmetod

Naturvårdverkets metodkatalog för bekämpning av invasiva arter ska vara vägledande för bekämpning. Markens beskaffenhet och läge i förhållande till mänskliga aktiviteter och lokal erfarenhet påverkar vilka av katalogens metoder som är möjliga. Kommunen ska alltid sträva efter att välja den mest kostnadseffektiva metoden.
Metodkatalog (invasivaarter.nu)

Åtgärder för att förhindra spridning

I projekt

Inför alla projekt där schakt och markmaterialtransporter förekommer, ska förekomst av invasiva arter kontrolleras kontinuerligt under hela projektet. Om invasiva arter förekommer, ska en plan för bekämpning/förhindrande av spridning upprättas. Planen ska peka ut bekämpningsansvarig under pågående arbeten och under ev. garantitid.

I exploateringsprojekt där mark ska säljas. Mark säljes alltid i befintligt skick och om kommunen identifierat att invasiva arter finns inom den mark som ska säljas ska markköparen alltid upplysas om vikten av att hantera de invasiva arterna på ett säkert sätt.

Särskilda riktlinjer för hantering av invasiva arter i specifika projekt finns angivna i:

- Gator och parkers teknisk handbok Gator och parker Teknisk handbok - Umeå kommun (umea.se)
- Mark och exploaterings projektplan

I löpande drift

Anpassning av redan förekommande skötselmetoder för grönyteskötsel för att förhindra spridning av invasiva arter ska alltid utredas där invasiva arter förekommer.

Vid grävarbeten på lokaler där invasiva arter förekommer, ska massor i första hand inte förflyttas från arbetsområdet, då risk för spridning föreligger. Jord- och schaktmassor som innehåller fröbank eller rotdelar från invasiva arter betraktas som avfall som bör slutdeponeras och täckas om de flyttas från fastigheten. Alla eventuella materialtransporter med invasiva arter ska ske täckta.

- Särskilda riktlinjer för hantering av invasiva arter vid grävning finns angivna i Grävbestämmelser - Umeå kommun (umea.se)

Vid förekomst av otillåtna trädgårdstippar/bostadsnära komposter ska ansvarig markförvaltare inom Umeå kommun ansvara för att upplysa allmänheten om risker för spridning av invasiva arter på platsen. Förekomster av invasiva arter i och runt trädgårdstippar ska bekämpas av ansvarig markförvaltare enligt prioriteringsordning av bekämpningsinsatser.

Vid markupplåtelser ska ansvarig markförvaltare inom Umeå kommun ansvara för att i avtal upplysa arrendatorn om vikten av att rapportera om förekomst av invasiva arter upptäcks på platsen. Man ska även i avtal ställa villkor och krav på arrendatorn för hantering av invasiva arter om dessa tillskapas av arrendatorn. Inrapportering ska ske till ansvarig markförvaltare.

Ekonomi

Sammanställning av bekämpningskostnader ska rapporteras per verksamhet i samband med årlig rapportering till MoH enligt årshjulet.

Det är upp till varje verksamhet att budgetera för de bekämpnings- och eventuella informationsinsatser som genomförs inom respektive, genom detaljplan utpekat, ansvarsområde.

Lagrum

Hantering av invasiva främmande arter hanteras i svensk lagstiftningen av Miljöbalken och Förordningen om invasiva främmande arter. Dessa tar avstamp i och implementerar EUs förordning om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter.

EU-förordning (1142/2014) om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter

Syftet med EU-förordningen är att så långt som möjligt hindra att invasiva främmande arter kommer in i EU och att bekämpa de arter som redan finns här. De EU-listade invasiva arterna omfattas av förbud att bland annat importera, sälja, odla, föda upp, transportera, använda, byta och släppa ut de invasiva arterna. I nuläget omfattas totalt 88 arter av förbuden i förordningen.

Miljöbalken (1998:808)
Invasiva arter omnämns i 8 kapitlet bestämmelser om skydd för biologisk mångfald, och i 29 kapitlet straffbestämmelser och förverkande. Ger regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer möjligheten att meddela föreskrifter om invasiva arter, och bestämma om beslut att vidta sådana åtgärder som avses i EU-förordningen.

Förordning (2018:1939) om invasiva främmande arter
Innehåller bestämmelser om främmande invasiva arter. Innehåller bland annat följande.

- Regeringen eller den myndighet som regeringen utser har tillåtelse att meddela hur enskilda invasiva främmande arter ska hanteras utifrån EU-förordningen.
- Det som är förbjudet enligt EU-förordningen är också är straffbart.
- Beskriver vilka skyldigheter olika myndigheter har och hur arbetet med invasiva främmande arter ska bedrivas i Sverige.
- Lägger grund för en framtagande av en nationell förteckning på invasiva arter.

Information till allmänheten

Det övergripande ansvaret för kunskapsspridning kring invasiva arter ligger hos Naturvårdsverket och Länsstyrelserna. För kommunens del så ligger huvudansvaret för rådgivning och information till allmänheten hos Miljö- och hälsoskydd. Kommunens webbsida om invasiva arter ska tjäna som den huvudsakliga kanalen kring kommunens hantering av invasiva arter, och ska därför vara uppdaterad för det syftet.

Uppföljning

Uppföljning av genomförda bekämpningsåtgärder sker varje år vid samordningsmötet, där föregående års åtgärder gås igenom utifrån det material som sammanställts i den årliga skriftliga rapporten. Kontroll av påbörjade bestånd sker då påbörjade bestånd prioriteras högst enligt prioriteringsordningen för bekämpningsinsatser.

……

BILAGA 1 – Agenda för samordningsmöte

Obligatoriska punkter dagordning

1. Genomgång av föregående säsongs arbete med invasiva arter.
2. Behov av revidering av riktlinjerna diskuteras.
3. Tänkt bekämpning presenteras utifrån de enskilda verksamheterna, varefter samordning av närliggande bestånd planeras. Förslag på strategisk inriktning anges för årets insatser.
4. Övriga förslag på åtgärder tas upp för eventuella samordningsvinster.
5. Åtgärder, information och implementeringar beslutas.
6. Bemanning /resurser kommande år.
7. Bidrag/medel att söka.
8. Uppföljande samordningsmöten inför växtsäsongen bokas in vid behov.
9. En åtgärdsplan för året sammanställs.